

היום נלמד בעזרת ה':

בבא קמא דף קיח

משנה: הגזל את חבירו או שלוה ממנו מעות או שחבירו הפקיד אצלו פקדון במקום ישוב, לא יחזיר לו את הגזילה / הלוואה / פקדון במדבר, כלומר שאם הנגזל / המלווה / המפקיד לא תובע ממנו שיחזיר לו כעת אין הגזלן / הלווה / השומר יכול להכריחו לקבל את הגזילה / הלוואה / פקדון במדבר, לפי שמדבר אינו מקום המשתמר.

על מנת לצאת למדבר: אבל אם אמר לו הלווה 'על מנת שנצא למדבר ושם אפרע לך את החוב', יכול להחזיר לו במדבר. ויבואר בגמ'.

גמרא: קושיא: והרי למדנו בבבא קמא **שְׁמִלוּהוּ מִשְׁתַּלְמַת בְּכָל מְקוֹם**. א"כ משמע שיכול להשיב את ההלוואה אפילו במדבר.

אביי מתרץ: כוונת הברייתא שהמלווה יכול לתבוע מהלווה שישלם לו בכל מקום שרוצה, לפי שידו של המלווה על העליונה, אבל אבידה ופקדון לא ניתנו להיתבע (על ידי בעל האבידה והפקדון) אלא במקומם.

*

למדנו במשנתנו - על מנת לצאת למדבר:

קושיא: פשיטא: אם הלווה התנה עמו 'על מנת שנצא למדבר ושם אפרע לך את החוב' זהו דבר פשוט שיכול לפרוע לו במדבר, ומדוע המשנה אמרה זאת?

תירוץ: לא צריכא: מדובר שהמפקיד אמר לשומר 'החפץ הזה יהיה פיקדון אצלך לפי שאני יוצא למדבר', ואמר לו השומר 'גם אני יוצא למדבר, אם תרצה אחזיר לך את הפיקדון שם במדבר', והחידוש הוא שלמרות שאין זה תנאי גמור שהרי הוא רק אמר לו 'אם' (אתה) תרצה', בכל זאת השומר יכול להחזיר למפקיד במדבר בעל כרחו כיון שהשומר ידע שהמפקיד יוצא למדבר. [ביארנו ע"פ גי' רש"י בגמרא: 'וא"ל איהו אנא למדבר נמי בעינא למיפק, אי בעינא לאהדרינהו לך התם מהדרנא לך'. דהינו 'אם תרצה' וכפי שביארנו. ויש גורסים 'אי **בעינא**' כלומר 'אם אני ארצה', שבזה הוא גילה

את דעתו שרוצה להחזיר לו במדבר, והחידוש הוא שלמרות שלא התנה בפירוש שיחזיר לו במדבר אלא רק גילה את דעתו שכך רצונו, יכול להחזיר לו במדבר].

משנה: האומר לחבירו גזלתי אותך / הלוייתי לי / הפקדת אצלי, ואיני יודע האם החזרתי לך או לא, חייב לשלם. ומדובר שחבירו לא תובע ממנו כלום אלא הוא רוצה לצאת ידי שמים, והכוונה שחייב לשלם בדיני שמים.

אבל אם אמר לו איני יודע אם גזלתיך / אם הלוייתי / אם הפקדת אצלי, כלומר שהוא מסופק האם בכלל חייב לו, פטור מלשלם.

גמרא: איתמר: האומר לחבירו 'אתה חייב לי מנה', וחבירו טוען לו 'איני יודע האם אני חייב לך או לא', לדעת רב הונא ורב יהודה - חייב לשלם לו מנה, ולדעת רב נחמן ור' יוחנן - פטור מלשלם (אבל חייב להישבע שאינו יודע).

טעם מחלוקתם:

לדעת רב הונא ורב יהודה - חייב לשלם לו מנה, לפי שהתובע טוען 'ברי' כלומר ברור לי בוודאות שאתה חייב לי, והתנבע טוען 'שמא' כלומר איני יודע האם אני חייב לך או לא, והדין הוא ש'ברי' ושמא ברי' עדיף, כלומר טענת 'ברי' עדיפה מטענת 'שמא'.

ולדעת רב נחמן ור' יוחנן - פטור מלשלם, לפי שאנו מעמידים את הממון בחזקת בעליו, וכיון שהתובע לא הביא עדים לכן אי אפשר להוציא מהנתבע את המנה.

קושיא על רב הונא ורב יהודה:

תנן: למדנו בסיפא של משנתנו - 'אבל אם אמר לו איני יודע אם הלוייתי פטור מלשלם'. **היכי דמי?** אם מדובר בסיפא שהמלווה או הנגזל וכו' כלל לא תבע אותו ולכן פטור, א"כ גם ברישא מדובר שהוא לא תבע אותו, וא"כ קשה מדוע חייב? אלא בהכרח שבין ברישא ובין בסיפא מדובר שהתובע טוען לו 'גזלתי אותי' והוא תובע אותו לשלם, דהיינו שהתובע טוען טענת 'ברי', ובסיפא הנתבע טוען 'שמא' (= 'איני יודע אם גזלתיך'), ובכל זאת בסיפא כתוב שהנתבע פטור, נמצא ש'ברי' ושמא' פטור, וזה שלא כדברי רב הונא ורב יהודה!

דחיית הקושיא: לא: באמת במשנתנו מדובר (לדעת רב הונא ור' יהודה) שהמלווה או הנגזל לא תובע ממנו כלום, אלא שהלווה או הגזלן רוצה לצאת ידי שמים, וברישא כיון שהוא מודה שהוא גזל אינו יוצא ידי שמים עד שיעשה השבה, אבל

בסיפא הואיל והגזלן לא יודע שגזל וגם הנגזל לא יודע וא"כ אין כאן שום טענת 'ברי', לכן הלווה או הגזלן לא צריך לצאת ידי שמים כלל.

איתמר נמי אמר רב חייא בר אבא אמר רב יוחנן וכו': מדבריו עולה שהיכן שהוא בא לצאת ידי שמים, גם לסובר שפטור בדיני אדם הרי שבמקום שיש קצת טענת 'ברי' חייב בדיני שמים (= שהתובע טוען לו 'מנה לי בידך' דהיינו 'ברי', והנתבע אומר 'איני יודע' דהיינו 'שמא'), ולכן לדעת רב הונא שמעמיד את הרישא של משנתנו באופן שהנגזל לא תבע כלום, הואיל ויש קצת 'ברי' שהרי הגזלן מודה שגזל, חייב לשלם כדי לצאת ידי שמים.

משנה: הגונב טלה מן העדר: וידעו הבעלים שגנב, ולאחר מכן החזירו הגנב בלי להודיע לבעלים, אין זו 'השבה'. ולכן אם הטלה מת או נגנב חייב הגנב באחריותו ועליו לשלם טלה אחר. אבל אם לא ידעו הבעלים בגניבה ולא בהחזרה, ולאחר מכן הם ספרו את הצאן וראו שלא חסר להם אף טלה, נחשב הדבר שיש כאן 'דעת בעלים' היודעים שהטלה ברשותם, ואם הטלה ימות או יאבד מכאן ואילך הגנב פטור.

גמרא: הגמרא מביאה ארבעה פירושים במשנה -

אמר רב: אם הבעלים יודעים שנגנב מהם טלה - הגנב צריך להודיע להם כשהוא מחזיר אותו. אבל אם הם לא יודעים בגניבה - מספיק שהם יספרו את הצאן ויראו שלא חסר להם כלום. לפי זה המשנה מתפרשת כפשוטה (כפי שפרשנו) ודברי המשנה 'ומנו את הצאן ושלומה היא פטור' הולכים על הסיפא כאשר 'לא ידעו בעלים לא בגניבתו ולא בחזירתו'.

ושמואל אמר: גם אם לא ידעו הבעלים בגניבה - אם מנו את הצאן, המנין פוטר את הגנב מאחריות. לפי זה המשנה מתבארת כך, הגונב טלה וידעו הבעלים מהגניבה והחזירו בלי להודיע להם חייב, ואם לא ידעו בעלים בגניבה ובהחזרה חייב, אבל אם הם מנו את הצאן בכל מקרה הוא פטור (כי המשפט 'ומנו את הצאן וכו' הולך על כל המשנה).

ורבי יוחנן אומר: אם הבעלים יודעים בגניבה - מספיקה הספירה של הבעלים לפטור את הגנב, אבל אם הם לא יודעים - לא צריך אפילו מנין אלא מחזיר להם בלי ידיעתם והוא פטור. לפי זה המשנה מתבארת כך, הגונב טלה וידעו הבעלים

מהגניבה והחזירו בלי להודיע להם חייב, אבל אם לא ידעו בעלים בגניבה ובהחזרה, או שהם ידעו אך הם מנו את הצאן הוא פטור (והמשפט 'ומנו את הצאן וכו' הולך על הרישא).

רב חסדא אמר: אם הבעלים יודעים בגניבה - מספיקה הספירה של הבעלים לפטור את הגנב (כשיטת רבי יוחנן), אבל אם הם לא יודעים - לא מועיל מנין אלא חייב להודיע להם. לפי זה המשנה מתבארת כך, הגונב טלה והחזירו בלי להודיע להם חייב, בין אם ספרו הבעלים את הצאן ובין אם לא ספרו אותו. וכל זה דוקא כשלא ידעו בעלים בגניבה ובהחזרה, אבל אם הם ידעו בגניבה והם מנו את הצאן הוא פטור (והמשפט 'ומנו את הצאן וכו' הולך על הרישא).

רבא מבאר את טעמו של רב חסדא: הסיבה שרב חסדא מחמיר בגונב בלא ידיעת הבעלים, כי הגנב הרגיל את הבהמה לצאת מחוץ לעדר ועכשיו צריך לשמור עליה יותר משאר הבהמות, ומכיון שהבעלים לא יודע שהיא נגנבה והוחזרה, הוא לא ידע להיזהר ולכן על הגנב להודיע לו. אבל אם ידעו הבעלים שנגנבה, מספיק שהבעלים ספרו את הצאן וגילו שהיא חזרה כדי שידעו לשמור עליה.

קושיא: **ומי אמר רבא הכי?** הגמרא מבינה שרבא סובר כרב חסדא, ומקשה עליו. הרי רבא אמר שהרואה את חבירו מרים כבש מהעדר שלו כדי לגנוב אותו והוא צעק עליו, וחבירו השליך את הכבש, והוא לא יודע האם הוא החזיר אותו לעדר או לא. ולאחר מכן הכבש מת או נאבד, חייב חבירו באחריותו ועליו לשלם לו. ולכאורה מדובר במקרה שהוא ספר את הצאן וראה שלא חסר לו כבש, ובכל אופן חבירו חייב!

תירוץ: **לא, דלא מני:** מדובר שהוא לא ספר. ולכן אין זו השבה.

קושיא על רב: **ומי אמר רב הכי?** והרי רב אמר שהגונב בהמה מחבירו והחזירה לעדר של חבירו כשהוא במדבר, יצא ידי חובת השבה. אף על פי שלא היתה שם דעת בעלים בהחזרה, ולא ספירה של הצאן.

תירוץ: **אמר רב חנן בר אבא:** מדובר בטלה בעל כתמים הניכר כשהוא נגנב וכן כשהוא חזר, גם בלי לספור את הצאן.

לימא כתנאי: הגמרא רוצה לומר שהאמוראים הנ"ל נחלקו במחלוקת תנאים. הגונב טלה מן העדר וכו'.

סברוה: סברו בני הישיבה שכולי עלמא סוברים כרבי יצחק שאדם עשוי למשמש בכיסו בכל שעה ושעה, ואם כן כשגנב סלע מהכיס יודעים הבעלים שהכסף נגנב וכשהחזירו הם יודעים שהוא הוחזר, כי הם סופרים את הכסף כל הזמן.

ועוד הם סברו, שהברייתא מדברת על גונב סלע לדעת (דהיינו כי בסתם הגונב מעות מכיס הרי זה לדעת כי הבעלים ממשימים בכיס ויודעים שהוא חסר, תוסי'), ולאחר שהחזיר את הסלע לא הודיע הגנב לבעלים שהחזיר אמנם מכיון שאדם עשוי למשמש בכיסו הבעלים ספרו את הכסף וגילו שהוא חזר. ועל זה נחלקו רבי ישמעאל ורבי עקיבא האם מספיק שהבעלים יספור את הכסף או שצריך להודיע לו שהחזיר.

(וכמו כן בגונב טלה מדובר בדומה לגונב כסף, דהיינו שגנבו 'לדעת' שהבעלים ידעו בגניבה (מהרש"א), נ.ב. וכמו כן בהחזרה מדובר בדומה לכסף [שהבעלים ספר אותו לאחר שהחזירו לכיס] שהבעלים ספר את הצאן לאחר ההחזרה).

ואם כן רב ושמואל נחלקו במחלוקת רבי ישמעאל ורבי עקיבא. רב סובר כרבי עקיבא שצריך דעת, ושמואל כרבי ישמעאל שמנין פוטר.

דחייה: לא, בטלה שלא לדעת: רבי ישמעאל ורבי עקיבא נחלקו בגנב טלה שלא לדעת הבעלים (דהיינו כי בסתם הגונב טלה הרי זה שלא לדעת הבעלים, תוסי'), והחזירו בלי להודיע לבעלים. לדעת רבי ישמעאל יכול להחזירו למקומו כי לא צריך אפילו שהבעלים יספרו את הצאן, וכדעת רבי יוחנן. ולדעת רבי עקיבא לא יועיל אפילו מנין וצריך דוקא להודיע לבעלים, וכדעת רב חסדא.

(וכמו כן גונב כסף דומה לגונב טלה, ומדובר שגנבו 'שלא לדעת' כי לא סוברים כרבי יצחק שאדם עשוי למשמש בכיסו (מהרש"א), וממילא גם כשהחזירו לא ידעו הבעלים ולא ספרו את הכסף).

ואם כן רבי יוחנן ורב חסדא נחלקו במחלוקת רבי עקיבא ורבי ישמעאל.

אמר רב זביד: רבי ישמעאל ורבי עקיבא סוברים כרב חסדא. ועל כן אם הגנב היה גונב את הבהמה מרשות הבעלים בלי ידיעתם, היה חייב להודיע להם משום שהוא הרגיל אותה לצאת מהעדר והבעלים צריכים לדעת לשמור עליה ביותר וכנ"ל. אבל כאן מדובר בשומר שגנב את הבהמה שקיבל על עצמו לשמור (או את הכסף שקיבל לשמור) ולאחר מכן החזירו למקומו. לדעת רבי עקיבא ברגע שהוא גנב

הסתיימה שמירתו כי הבעלים כבר לא סומכים עליו יותר, ואם כן כשהוא החזיר את החפץ למקומו בביתו אין זה נקרא השבה עד שיוודע לבעלים, אבל לדעת רבי ישמעאל עדיין הוא נחשב שומר והוא יודע שהבהמה חזרה למקומה.

לימא מנין פוטר תנאי היא: הגמרא רוצה לומר שהאמוראים הנ"ל שנחלקו האם מנין פוטר, נחלקו במחלוקת תנאים.

דתניא הגזל את חברו והבליע לו בחשבון: הוא התבייש להחזיר לו את הגזילה, ולכן הוא קנה ממנו דבר והוא הבליע לו בתשלום את הכסף שגזל ממנו. ונחלקו הברייתות האם יצא ידי חובת השבה או לא.

סברוה: סברו בני הישיבה שכולי עלמא סוברים כרבי יצחק שאדם עשוי למשמש בכיסו בכל שעה ושעה, ואם כן לאחר שהוא הבליע את הכסף חברו ספר אותו וגילה שהוא הוחזר. ועל כך נחלקו התנאים האם מנין פוטר או שלא.

דחיה: אמרי: אם שתי הברייתות היו סוברות כרבי יצחק, הם באמת היו מסכימות שמנין פוטר כי על זה אין ביניהם מחלוקת. אבל הם נחלקו על זה גופא האם סוברים כרבי יצחק שאדם עשוי למשמש בכיסו וממילא יש כאן מנין, או שלא ואם כן אין כאן מנין והגנב צריך להודיע לבעלים.

ואיבעית אימא: כולי עלמא סוברים כרבי יצחק ואין מחלוקת בין הברייתות כלל. אלא באחת מדובר שהגזלן ספר את הכסף והניח בכיסו של הנגזל, ומכיון שהנגזל עשוי למשמש בכיסו הוא ספר אחר כך וגילה את הגזילה והגזלן יצא ידי חובת השבה. אבל בברייתא השניה מדובר שהגזלן הניח את הכסף בידי של הנגזל, ויתכן שהנגזל זרק את הכסף לתוך הקופה ולא ספר אותו, ולכן הגזלן לא יצא ידי חובת השבה.

ואיבעית אימא אידי ואידי: בשתי הברייתות מדובר שהגזלן ספר את הכסף והניח בכיסו של הנגזל. אלא שבאחת מדובר שהיה בכיס כסף קודם לכן, ואם כן הנגזל לא יודע כמה התווסף לו ואין כאן ידיעה. ואילו בברייתא השניה מדובר שלא היה בכיס כסף נוסף, וממילא כשהנגזל סופר את הכסף הוא יודע כמה התווסף לו.

משנה: אין לוקחין מן הרועים: אסור לקנות מרועי בהמות צמר חלב או גדיים, מחשש שמא הם גונבים מהעדר של בעל הבית. וכן לא קונים משומרים של עצי פרי, פירות ועצים.

אבל לוקחין מן הנשים כלי צמר וכו': אבל מותר לקנות מנשים בארץ יהודה כלי צמר, ובגליל כלי פשתן, ובשרון עגלים. בגלל שהם היו מתעסקות בזה במקומות הללו, והיו מוכרות על דעת בעליהן (ראב"ד).

וכלן שאמרו להטמין אסור: אבל אם המוכרים אמרו לקונה שיחביא את הסחורה, אסור לקנות מהם.

ולוקחין ביצים ותרנגולין מכל מקום: בגלל שיש בהם רוח מועט לא חוששים שהם גנבו אותם (מאירי).

גמרא: ת"ר אין לוקחין מן הרועים: לא קונים מהרועים עיזים גדיים וכו' ולא 'תלושין של צמר' = צמר שנתלש מהרחל מעט מעט. מחשש שמא הרועים גונבים אותם מהבעלים. אבל מותר לקנות מהם בגדי צמר תפורים, מפני שגם אם הם גנבו אותם הם כבר שלהם כי הם קנו אותם בשינוי.

ולוקחין מהן חלב וגבינה במדבר ולא בישוב: בגלל שבמדבר הבעלים לא יכול לקחת את החלב והגבינה והוא מסכים שהרועה יקח אותם לעצמו.

ולוקחין מהן ד' וה' צאן ד' וה' גיזין וכו': כי ארבע וחמש זו כמות גדולה שהבעלים ישימו לב לחסרונה והרועה חושש מלגנוב אותה, מה שאין כן שתיים.

רבי יהודה אומר בייטות לוקחין מהן וכו': צאן הישנות בישוב קונים מהרועים בגלל שהבעל הבית סופר אותם וידע אם יגנוב אותם הרועה, מה שאין כן מדבריות הלנות במדבר יש לחשוש שהרועה גנב אותם.

אמר מר לוקחין מהן ד' וה' צאן וכו': הגמרא מקשה - לאחר שאמרה הבריייתא שלוקחים ארבע, מדוע היא צריכה לומר שלוקחים חמש? כל שכן הוא!

תירוצו: א"ר חסדא ארבעה מתוך חמשה: כוונת הבריייתא שאם היה לו בעדר רק חמש בהמות מותר לקנות ממנו ארבע, כי הרועה לא יגנוב כמות גדולה כל כך מתוך העדר.

ואיכא דאמרי א"ר חסדא: כוונת הבריייתא מותר לקנות ארבע צאן מעדר קטן, אבל חמש צאן מעדר גדול. (כי בעדר גדול צריך כמות גדולה יותר שתהא ניכרת).

קושיא על הברייתא: **הא גופא קשיא**: בתחילה אמרה הברייתא שקונים ארבע וחמש צאן, משמע ששלוש לא קונים. ולאחר מכן אומרת הברייתא שלא קונים שתי צאן, משמע ששלוש כן קונים. סתירה!

תירוץ: **לא קשיא**: הברייתא מדברת על שני סוגי בהמות. בהמות בריאות בעל הבית שם עין עליהם ולכן אם יחסרו לו שלוש הוא ישים לב, ולכן מותר לקנות שלוש. אבל בהמות כחושות הבעל בית לא ישים לב אם יחסרו לו שלוש בהמות ולכן אסור לקנות שלוש אלא רק ארבע.

*

איבעיא להו: האם רבי יהודה הולך על הרישא כלומר על מה שאמר תנא קמא שלוקחים מהרועים ארבע וחמש, ועל כך חולק רבי יהודה **לחומרא** שדוקא בייתות לוקחים אבל מדבריות לא לוקחים מהם כלל. או שרבי יהודה חולק על הסיפא כלומר על מה שאמר תנא קמא שלא לוקחים מהם שתי צאן, ועל כך חולק רבי יהודה **לקולא** שדוקא מדבריות לא לוקחים אבל בייתות לוקחים אפילו שתיים.

ת"ש דתניא רבי יהודה אומר וכו': מדברי רבי יהודה 'ובכל מקום לוקחין מהן ארבעה וחמשה צאן' משמע שהוא חולק על שתי צאן ולקולא. דהיינו שדוקא מדבריות לא לוקחים שתיים (אבל בייתות לוקחים), ועל כך הוא מוסיף שאפילו מדבריות מותר לקחת ארבע וחמש.